

ทบทวนองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานช่างศิลป์ไทย

กลุ่มอาชีพที่จัดทำ
มาตรฐานอาชีพ

ในงาน
ช่างศิลป์ไทย

ช่างเขียน

ช่างปั้น

ช่างรัก

ช่าง
หัวโขน

ช่าง
พัสดราภรณ์

การทบทวนองค์ความรู้

ความเป็นมา

ความ
สำคัญ

รูปแบบ

เทคนิค

หลักสูตรที่
เปิดสอน

การ
ฝึกอบรม

เกณฑ์
พิจารณา

ช่างเขียน

“ ช่างเขียนจัดเป็นแม่บทของกระบวนช่างทั้งหลาย และเป็นที่ยอมรับกัน
ในกระบวนช่างของไทยด้วย เพราะไม่ว่าจะเป็นงานช่างใดก็ตามการ
เริ่มต้นจะต้องมีการร่างภาพก่อนที่จะทำงานชิ้นนั้น เพื่อกำหนดรูปแบบให้
ตนเองทราบขอบข่ายการทำงาน ”

(กรมศิลปากร, ๒๕๕๑)

กลุ่มของช่างเขียน
ในปัจจุบัน
อาจแบ่งได้ดังนี้

๑

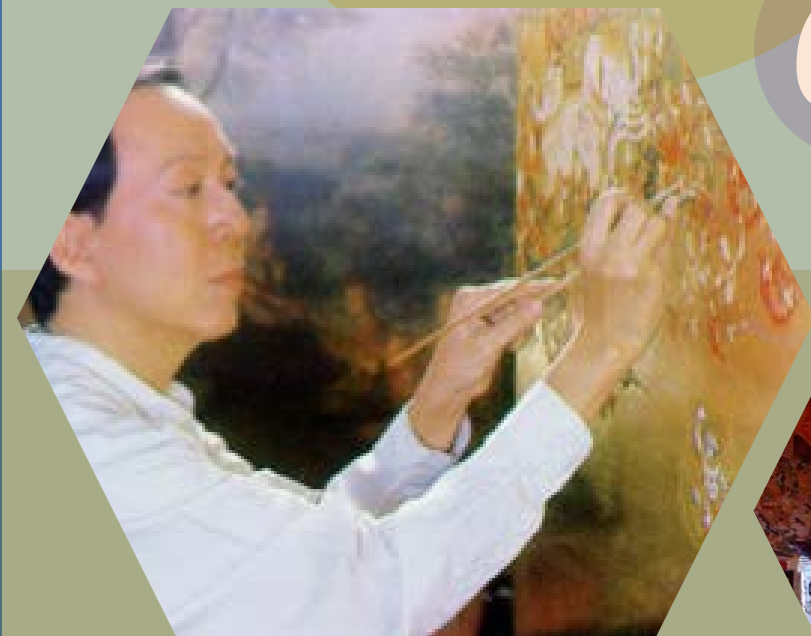
- ช่างเขียนในกอง/กรม ทางราชการ อาทิ ช่างเขียนในสำนักช่างสิบหมู่ หรือ ช่างเขียนในกลุ่มอนุรักษ์จิตรกรรมและประติมากรรม กรมศิลปากร

๒

- ช่างเขียนอิสระ ที่รับงานเขียนจิตรกรรมฝาผนังขึ้นใหม่ รวมถึงงานอนุรักษ์จิตรกรรม ฝาผนังในวัดที่ไม่ได้อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร

๓

- ศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทย ทั้งแบบประเพณี และ แนวประเพณี

๓

การฝึกอบรมที่มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับช่างเขียน

หน่วยงาน สถานศึกษาที่เปิดอบรมงานช่างเขียน	รายวิชา
โรงเรียนช่างฝีมือในวัง(ชาย)	วิชาช่างเขียน ๘๐๐ ชั่วโมง (๑ ปี)
วิทยาลัยสารพัดช่างสี่พระยา (สาขาเอี่ยมล่อ)	วาดเขียนเบื้องต้น ๖๐ ชั่วโมง ช่างเขียนลายรดน้ำ ๗๕ ชั่วโมง
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกาญจนาภิเษก (วิทยาลัยในวัง)	หมู่ช่างเขียน จิตรกรรมไทย ๘ เดือน

๒

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับงานช่างเขียน ในหลักสูตรจากสถาบันการศึกษาต่างๆ

หลักสูตรจิตรกรรมไทย
วิทยาลัยเพาะช่าง

รายวิชา
จิตรกรรมไทยแบบประเพณี
จิตรกรรมไทยประยุกต์
ภาพไทย ลายไทย
จิตรกรรมไทยศึกษา
ภาพบุคคลแบบชนบประเพณี
ลวดลายไทย
แบบภาพมนุษย์จากเทวนิยาย
องค์ประกอบจิตรกรรมไทย
เทคนิคจิตรกรรมไทยแบบประเพณี
วาดเส้นไทย
จิตรกรรมไทยฝาผนัง
วิเคราะห์จิตรกรรมไทย

หลักสูตรทัศนศิลป์
คณะจิตรกรรมฯ
มหาวิทยาลัยศิลปากร

รายวิชา
เทคนิคศิลปะไทยประเพณี
จิตรกรรมไทยศึกษา

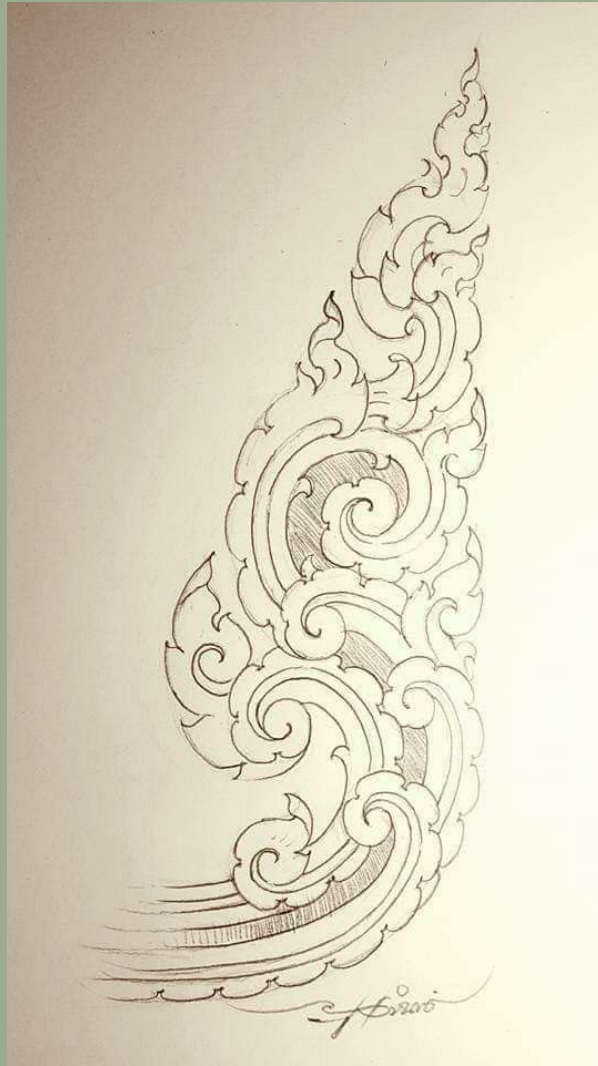
หลักสูตรทัศนศิลป์
คณะศิลปวิจิตร
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

รายวิชา
ศิลปกรรมไทย
ศิลปะไทย ๑
ศิลปะไทย ๒
ศิลปกรรมไทยศึกษา
ลายไทย
งานช่างสิบหมู่
ศิลปะพื้นบ้าน

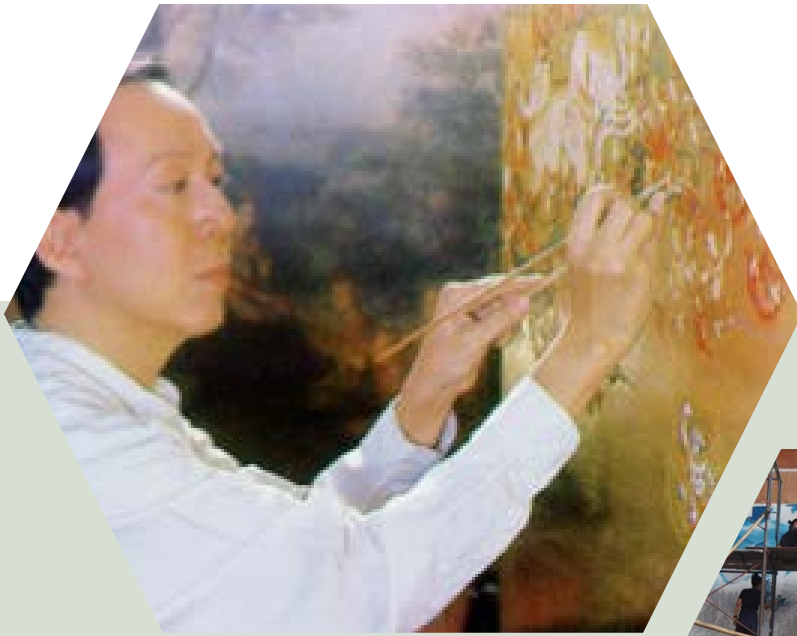
รวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาเพื่อนำมากำหนดรับรองความรู้ความสามารถช่างเขียน

๑ กลุ่มอนุรักษ์จิตรกรรมและประติมากรรม ในเอกสารการปรับปรุงรายละเอียดความรู้ความสามารถสำหรับตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญของกรมศิลปากร ปี พ.ศ. ๒๕๖๒

ช่างเขียนต้องเขียนลวดลายได้ ต้องผูกลวดลายเป็น

ช่างเขียน

ช่างปั้น

ช่างปั้น เป็นช่างฝีมือที่มีความรู้ความสามารถเชิงช่างในการนำวัสดุต่าง ๆ ทั้งดินเหนียว ขี้ผึ้ง ปูน มาสร้างสรรคงานศิลปกรรมให้เกิดมิติ เกิดคุณค่า ทั้งคุณค่าในตนเอง และคุณค่าที่ส่งเสริมประดับตกแต่งให้งานศิลปกรรมอื่น ๆ

กลุ่มของช่างปั้นปูน
ในปัจจุบัน
อาจแบ่งได้ดังนี้

๑

กลุ่มนายช่างปั้นปูนตามสกุลช่าง อาทิ ช่างปั้นปูนเพชรบุรี ช่างปั้นปูนสุพรรณบุรี ช่างปั้นปูนเชียงราย ช่างปั้นปูนภาคใต้ ช่างปั้นปูนรุ่นใหม่

๒

กลุ่มผู้ที่มีอาชีพช่างปั้นปูน เพื่อเป็นอาชีพเสริม อาทิ ครู ข้าราชการ , ช่างปั้นในกอง/กรมทางราชการ ช่างปั้นหรือประติมากรทั่วไป

๓

กลุ่มช่างปั้นปูนขององค์กร หรือสถาบันทางวิชาชีพ หรือสถาบันการศึกษา ได้แก่ ศูนย์ศิลปาชีพเกาะเกิด และ ช่างปั้นปูนผู้เป็นนักศึกษา

รวบรวมข้อมูล
เพื่อนำมากำหนดรับรอง
ความรู้ความสามารถ
ช่างปั้น

๑

หลักสูตรศิลปบัณฑิต
สาขาวิชาทัศนศิลป์
วิทยาลัยเพาะช่าง
มทร.รัตนโกสินทร์

รายวิชา

เทคนิคประติมากรรมไทย

ประติมากรรมไทยและการแกะสลัก

ประติมากรรมลวดลายไทย

กระบวนการในงาน

ประติมากรรมไทย

๒

หลักสูตรศิลปบัณฑิต สาขาวิชา
ทัศนศิลป์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐)
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

รายวิชา

เทคนิคศิลปะไทยประเพณี

๓

รายวิชาหลักสูตรทัศนศิลป์ ภาควิชา
ศิลปะไทย คณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร

รายวิชา

ศิลปกรรมไทยศึกษา

งานช่างสิบหมู่

การฝึกอบรมที่มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับ
ช่างปั้น

หน่วยงาน สถานศึกษาที่ เปิดอบรมงานช่างเขียน	รายวิชา
โรงเรียนช่างฝีมือในวัง (ชาย)	วิชาช่างปั้น ๘๐๐ ชั่วโมง (๑ปี)
ศูนย์การศึกษานอก โรงเรียนกาญจนาภิเษก (วิทยาลัยในวัง)	วิชาปั้นปูนสด ๘๐๐ ชั่วโมง (๘ เดือน)

ช่างปั้น

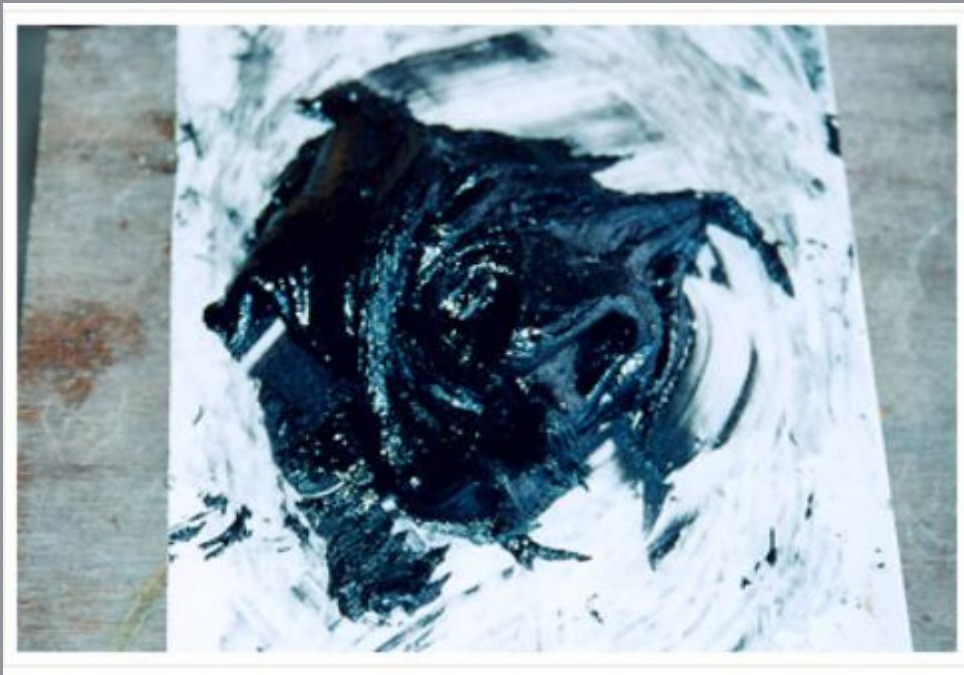

ช่างรัก

งานช่างรัก เป็นกลุ่มงานช่างที่ใช้รักเป็นวัสดุประสานได้แก่ กลุ่มช่างผู้สร้างสรค์งานประเพณี งานลงรักปิดทอง งานประดับมุก งานลายรดน้ำ งานเครื่องเขิน งานประดับกระจก งานเครื่องเขิน เป็นต้น

ผู้ที่ทำงานรักจะต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง และต้องอาศัยความชำนาญในการควบคุมคุณภาพของยางรัก การเตรียมสำหรับการใช้ใน งานที่แตกต่างกัน

รวบรวมข้อมูล
เพื่อนำมากำหนดรับรอง
ความรู้ความสามารถ
ช่างรัก

๒

หลักสูตรศิลปบัณฑิต สาขาวิชา
ทัศนศิลป์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐)
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

รายวิชา

เทคนิคศิลปะไทยประเพณี

๑

หลักสูตรศิลปบัณฑิต
สาขาวิชาทัศนศิลป์
วิทยาลัยเพาะช่าง
มทร.รัตนโกสินทร์

รายวิชา

ลายกำมะลอ

หัวโขนจำลอง

ลายรดน้ำและเครื่องมุก

ศิราภรณ์-หัวโขน

๓

รายวิชาหลักสูตรทัศนศิลป์ ภาควิชา
ศิลปะไทย คณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร

รายวิชา

ศิลปกรรมไทยศึกษา

งานช่างสิบหมู่

การฝึกอบรมที่มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับ
ช่างรัก

๔

หน่วยงาน สถานศึกษาที่เปิดอบรมงาน ช่างเขียน	รายวิชา
โรงเรียนช่างฝีมือในวัง (ชาย)	ช่างลายรดน้ำ ช่างฝีมือประดับมุก ๘๐๐ ชั่วโมง (๑ปี)
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกาญจนา ภิเษก	วิชาประดับมุก ๘๐๐ ชั่วโมง (๘ เดือน)
ศูนย์ศิลปะและการช่างไทย	งานช่างประดับกระจก ๕ วัน งานประดับมุก ๕ วัน งานลายรดน้ำ ๕ วัน
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา	การเขียนลายรดน้ำ ลงรักปิดทอง ๑ วัน
พิพิธภัณฑ์ผ้าฯ	กิจกรรมเชิงปฏิบัติการ “งานเขียนลาย รดน้ำ” ๑ วัน
สำนักศิลปะและวัฒนธรรม	๑.เรียนรู้ภูมิปัญญาการแกะเก็บยางรัก ๒. การทำเครื่องเงินขั้นพื้นฐาน ๓. เครื่องเงินกับงานศิลปะ และ ๔. “รัก” ในงานวิจัย ๑ วัน

ช่างรัก

ช่างรัก เป็นช่างที่มีความสามารถในการใช้ยางรักเป็นวัสดุสำคัญในการสร้างสรรค์งานประณีตศิลป์ ได้แก่ การลงรักปิดทอง งานลายรดน้ำ งานประดับมุก งานประดับกระจก ช่างหัวโชน ซึ่งความสามารถในการควบคุมยางรักให้เกิดประสิทธิภาพ ไม่เพียงช่วยให้ผลงานประณีตศิลป์มีความงดงามตามรูปแบบของงานช่างศิลป์ไทยเท่านั้น แต่ช่างรักยังมีคุณสมบัติที่ดีในการรักษาเนื้องานให้มีความแข็งแรง ยืดอายุและถนอมคุณค่าของงานประณีตศิลป์ไว้ได้ ช่างรักจึงเป็นผู้ที่มีทักษะในการใช้ยางรักและรักสมุก ในการทำพื้นผิวด การเคลือบ การปิดทอง เป็นทักษะที่ส่งผลต่องานช่างในประเภทอื่น ๆ ด้วย

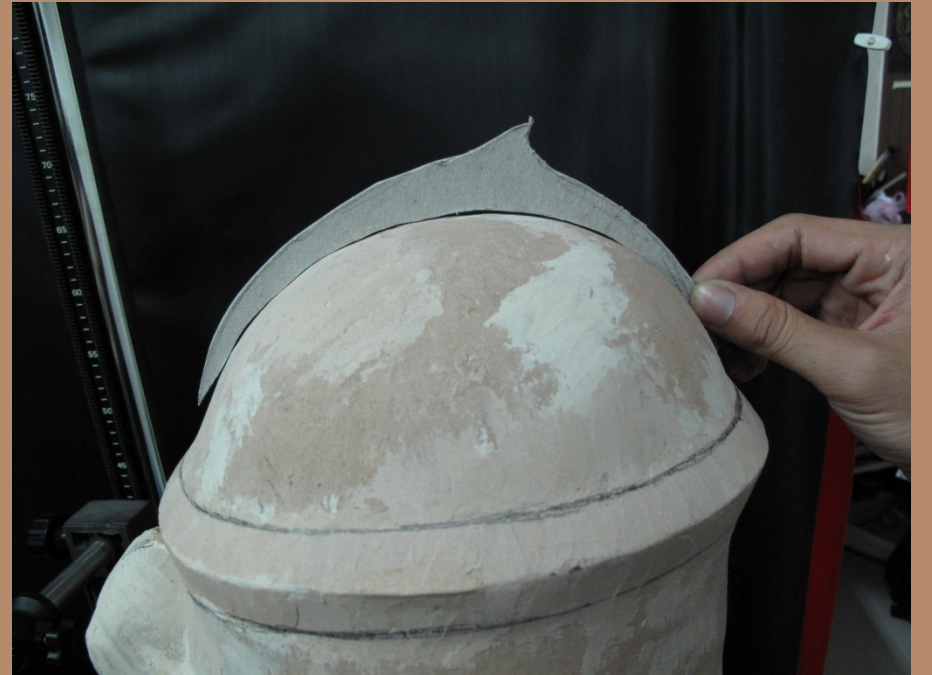
**ทศกัณฐ์
หน้าพระอินทร์**

ผู้สร้างหัวโขน : ครูชิต แก้วดวงใหญ่
ถ่ายภาพ : พิภพ บุษราคัมวดี

ช่างหัวโขน

หัวโขนเป็นหนึ่งในเครื่องประกอบการแสดงโขน มีความสำคัญในการแสดงถึงตัวละครโดยให้ผู้แสดงสวมใส่ตลอดการแสดง ซึ่งการแสดงโขนของไทยได้แก่เรื่องรามเกียรติ์ เป็นการแสดงในราชสำนักที่สืบเค้าได้ว่ามีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา สำหรับหัวโขนที่พบหลักฐานเก่าที่สุดคือ หัวโขนที่สร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ผู้ที่เป็นช่างหัวโขนจึงเป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งในเรื่องศาสตร์ทางคติความเชื่อ จารีตในการสร้างสรรค์โดยไม่ผิดเพี้ยน เพื่อให้ผู้แสดงได้สามารถสวมบทบาทตามวรรณคดีได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความสามารถในทางศิลปะที่หลากหลาย ได้แก่ ความสามารถในการเขียน คือ การเขียนแบบ เขียนลาย การแต่งแต้มสีสันทัน ความสามารถในการปั้น คือ ปั้นตักแต่ง ภายหลังขั้นตอนการปิดกระดาษ การกระแหงะลาย และปั้นเสริมเครื่องยอด ความสามารถงานรัก เนื่องจากยารักเป็นส่วนสำคัญในการใช้ขั้นตอนการปิดทอง การกระแหงะลาย เป็นต้น ความสามารถอันหลากหลายของช่างหัวโขนนี้ จึงทำให้หัวโขนของไทยมีลักษณะทางความงามที่แตกต่างจากหัวโขนในกลุ่มวัฒนธรรมอาเซียนด้วยกัน

รวบรวมข้อมูลเพื่อนำมากำหนด
รับรองความรู้ความสามารถ **ช่างหัวโขน**

๒

การฝึกอบรมที่มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับ
ช่างหัวโขน

หลักสูตรศิลปบัณฑิต สาขาวิชา
ทัศนศิลป์ วิทยาลัยเพาะช่าง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
รัตนโกสินทร์

รายวิชา

หัวโขนจำลอง

ศิราภรณ์-หัวโขน

หน่วยงาน สถานศึกษาที่เปิด อบรมงานช่างเขียน	รายวิชา
โรงเรียนช่างฝีมือในวัง (ชาย)	ช่างหัวโขน ๘๐๐ ชั่วโมง
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพ พรรณี	โครงการฝึกอบรมการผลิต หัวโขนและเครื่องแต่งกาย โขนสด ๑๕ วัน
มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์	การเขียนหน้าโขนเล็ก (ปิด ทอง) ๒วัน การหล่อหัวโขนเล็ก ๒ วัน
มหาวิทยาลัยนเรศวร	โครงการอบรมการทำหัวโขน ๑ วัน
ศูนย์การเรียนรู้สืบสานงาน ช่าง โขนวัดใหม่ผดุงเขต	อบรมการทำหัวโขน (ไม่ระบุ เวลา)

ช่างหัวโขน

ช่างหัวโขน เป็นช่างที่มีความสามารถในการประสานเทคนิคต่าง ๆ ของช่างศิลป์ไทย ได้แก่ ความสามารถในการเขียน ความสามารถในการปั้น ความสามารถในการประดับลวดลาย และ ความสามารถในการใช้วัสดุอย่างยั้งรัก ช่างหัวโขนจึงจำเป็นต้องมีความสามารถที่หลากหลาย ครอบคลุมกระบวนการการทำหัวโขน เพื่อเข้าใจในวัสดุ โครงสร้างของหัวโขน ตลอดจนวิธีการแก้ไข ปัญหา

ราชศิลป์พัสดราภรณ์

พิพิธภัณฑ์ผ้าในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ช่างพัสดราภรณ์

พัสดราภรณ์ คือ หนึ่งในองค์ประกอบของเครื่องแต่งกายโขนละคร ได้แก่เครื่องนุ่งห่มที่เป็นผ้าที่ใช้วิชาการช่างปักในการตกแต่งลวดลายให้เป็นไปตามขนบทางด้านรูปแบบ สี ตามขนาดของเครื่องแต่งกายพัสดราภรณ์จึงเป็นงานช่างที่ต้องอาศัยประสบการณ์และการฝึกฝนจากขั้นพื้นฐานไปสู่ระดับสูง เป็นงานช่างที่สนับสนุนให้เครื่องโขน ละคร มีความวิจิตรงดงาม

เครื่องแต่งกายยักษ์

เครื่องแต่งกายลิง

รวบรวมข้อมูล
เพื่อนำมากำหนดรับรอง
ความรู้ความสามารถ
ช่างพัสดุราภรณ์

หลักสูตรศิลปบัณฑิต
สาขาวิชาทัศนศิลป์
วิทยาลัยเพาะช่าง
มทร.รัตนโกสินทร์

รายวิชา

เครื่องพัสดุราภรณ์

๒

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปะการออกแบบพัสดุราภรณ์
(หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๑)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รายวิชา

ศิลปะไทยเพื่อการออกแบบพัสดุราภรณ์

การปัก

การปักสร้างสรรค์

ศิลปะการปักและลวดลายแบบไทยประเพณี

๓

การฝึกอบรมที่มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับ
ช่างพัสดุราภรณ์

หน่วยงาน สถานศึกษาที่เปิด อบรมงานช่างเขียน	รายวิชา
โรงเรียนช่างฝีมือในวัง (หญิง)	วิชาช่างปักสะตัง ๙๖๐ ชั่วโมง
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กาญจนาภิเษก	วิชาปักดินทองลายไทย ๓๐ ชั่วโมง
วิทยาลัยสารพัดช่างพระนคร	งานปักลวดลาย ๗๕ ชั่วโมง
กลุ่มอาชีพเฉพาะทาง กศน. อำเภอเมืองกระบี่	การปักผ้า ๔๐ ชั่วโมง
สำนักงานพัฒนาฝีมือ แรงงาน	การปักผ้าเบื้องต้น ๓๐ ชั่วโมง

ช่างปักตราภรณ์

ช่างปักตราภรณ์ เป็นช่างที่มีความชำนาญในการปักลวดลาย ทั้งที่เป็นการปักด้วยไหม และวัสดุโลหะ งานปักตราภรณ์มีความสัมพันธ์กับการแสดงนาฏศิลป์ ผู้ที่จะประกอบอาชีพช่างปักตราภรณ์จำเป็นต้องมีความเข้าใจในรูปแบบและกรรมวิธีการสร้างสรรค์ เป็นกลุ่มช่างประณีตศิลป์ที่มีความสำคัญโดยผลงานสร้างสรรค์ส่วนใหญ่สะท้อนความเชื่อและจารีตประเพณี การจัดการเรียนการสอนและการฝึกอบรมมีหน่วยงานเฉพาะทางที่ให้การฝึกอบรมโดยเน้นที่การอนุรักษ์กระบวนการ รูปแบบ ลวดลายที่สืบทอดมาจากแบบแผนดั้งเดิม

ขอบคุณค่ะ
